ترسان لە دونیای نوێ، ترسان لە ڕواڵەتی دونیای نوێ … 3 … نەبەز گەران

_3_

بە پێویستی دەزانم کەمێك لەسەر لەکچوونی نمایشکاری_مەدەلی_ ڕواڵەتخواز و، واعیزی نەریتخواز بوەستم. ئەم دوو تایپە لە دوو شوێنی جیاوازدان، شوێنکی نەریتی و، شوێنکی نوێ لە فەرم نێك ماهییەت. بەڵام لە هەندێك وەستگەدا دەبنەوە یەك و هەردووکیان سەر بە یەك دونیان. نمایشکاری_مەدەلی_ ڕواڵەتخواز، دەبێتە واعیزی نەیتخواز و بە پێچەوانەکەشییەوە ڕوودەدات.
ڕواڵەتخواز لەناو دونیای نوێدا، بەشوێن ناسینی دونیای نوێ ناکەوێت، لەبری بەشوێنگەیاند دونیای نوێ بە ئەو ڕووبەرەکە تا نمایشکانی خۆی تێدا بکات. کەشی ڕواڵەتخواز لەگەڵ دونیای نوێ، کەشی فەرمە، هەرچەن کەشی واعیزی نەریتخواز لەگەڵ دونیای نوێ، کەشی فەرمە. تەنانەت ئەم دوو جۆر تایپە هێندە دژی یەك دەبن، لەناو فەزاکەدا وەك دوو شێدا بە یەکتری دەردەکەون. هەدووکیان ڕەچەڵەکی دونیاکەیان بە حیکایەت گەمارۆ دراوە، چ حیکایەتی کۆن بێت، یان حیکایەتی نوێ. هیچکامیان مەعریفەیەك و کلتوورێك بەرهەم ناهێنن، خەشبەختانە هەردوو لا لەشوێنکدان ڕووبەڕوو بوونەوەکەیان بەریەکتری دەکەوێت پێوەندی بە کلتوورەوە نییە. هەر ئەو کارەکتەرە نمایشکارە ڕواڵەتخوازە، دەکرێت سەر بە نەریتە کۆنەکەی واعیزبێت.

نمونە: ڕواڵەتخوازی نمایشکار بەشکی زۆریان لە ئەستادا سەرقاڵی_ئامۆژگاری_کردنن، وەکچۆن واعیز دونیاکەی دونیای ئامۆژگاریە، ڕواڵەتخوازیش کەوتوتە هەمان دەخەوە. هەردووکیان پێویستیان بە حەشاماتێك لە دەوریان بێت. ڕواڵەتخواز چۆز لەوە دەبینێت تەماشای بکەیت، واعیزیش چۆز لەوە دەبینێت گوێی لێبگریت. ڕواڵەتخواز شێدای ستایشکردنە، واعیزیش بە هەمان شێوە. ڕواڵەتخواز جیهانبینییەکی تازەی نییە لەڕگەی زمانییەوە دەریخات، واعیزیش جیهانبینییەکی تازەی نییە تا لە ڕگەی زمانەوە دەریخات. ڕواڵەتخواز و واعیز پێکەوە یەك تایپ زمانی میللیان هەیە. یەکەکیان دەوانەی شادیە، ئەویتریان دەوانەی پرسە. هەردوو

کردەکەش_پرسە و شادی_ دووکردەی جەماوەرین. واعیز لە پرسەدا خەی دەنوێنێت و دەستدەکات بە وەعزدان، ڕەوایەتخواز لە شادییدا خەی دەنوێنێت و دەستدەکات بە نمایشکردنی فەمی خەی. واعیز دونیا گرێدەدات بە ئەخلاقی _نەرسالاری_یەوە، ڕەوایەتخواز دونیا گرێدەدات بە ئەخلاقی ڕەوایەتییەوە.

ڕەوایەتخواز بە ئامێژگاریکردنەکانی دەڵێت: " گوێبە قسەی خەڵك مەدە، خۆتبە!" بەڵەوە لەسەر مانای خەبوون بووستین، لەسەر ئەو زمانە میللییە دەوستین ڕەوایەتخواز لە واعیزەوە وەریدەگرێت. _گوێ بە قسەی خەڵك مەدە_ دەستواژەیەکی نەریتییە، دەستواژەیەکە هەموو ئەوانە بەکاری دەهێنن زمانەکی قوڕ و بەرز شك نابەن بە تەئویلکردنی خود و ئەویتر، ناچار بگەڕێنەوە بە زمانە میللییەکە و بە هەمان زمانی میللییەوە تەئویلی خود و ئەویتر بکەن. ئەم زمانە بە ناساندنی خود، زمانی واعیزە، زمانەکە بەکەکی قوڕبووەوە نایەت، زمانەکە لەچوارچێوەیەکی دیاریکراودا تەفسیر بە هەمووشتەك دەکات. بەڵام لەپشت ئەمەوە خود بوون دەبێت لای ڕەوایەتخواز چیبێت؟ بەگومان مەعریفەی نوێ نییە، جیهانبینی نوێش نییە، ڕەوایەتە. بەڵام چ ڕەوایەتەك؟ ئەو ڕەوایەتەی دونیای نوێ دەسکاریکردوە و لەبازار کەداوە، زەربەی ئەندامانی ڕەوایەتخوازی نمایشی هی خەی نین و بەرهەمی بازارن. کەچی داوای خودبوون لە ئەوانی تر دەکات و خەشی بەشکی زەری ڕەوایەتی لە بازارەوە وەرگرتووە. خودبوون بە ڕەوایەتخواز بەستراوە بە کاڵا بەکاهاتووکانییەوە، ئەو کاڵایانەی بەکاریانەدەهێنێت بە خەنمایشکردن، بە ئەو خودبووەوە. گوێگرە ئازیزەکانیش پرسیار لەم خودبوونە ڕەوایەتییە ناکەن خاڵییە لە فیکر و جیهانبینی، وەك ئەرکی حەشامات ستایشی ڕەوایەتخواز دەکەن و، ستایشەکەش پەیوەندی بە ئامێژگارییەکەوە نییە، پەیوەندی بە عەریزەی ڕەوایەتییەوە هەیە. (مرۆڤەك پەویستی بە ئامێژگارییە، نەیەوێت بیرکردنەوەی خەی بخاتە گەڕ و چاوەڕێبێت ئەویتر بیری بە بکاتەوە.)
لە پاڵ ئامێژگارییە میللییەکەی ڕەوایەتخواز، واعیزیش ئامێژگاری دەکات و دەڵێت: " بە ئەوەی خەتبیت دەبێت ڕابردووی خەتت بیرنەچێت!" لە سەر زمانە میللییەکەی ناوستین، کە پەیوەندی بە مێژووی واعیزەوە هەیە. لەسەر ڕستەکە دەوستین. ڕابردوو جیهانی واعیز، جیهانەکە شکۆمەندییەکان و ئەخلاقەکان لە ڕابردوودان و، دونیای نوێ خاڵییە لە شکۆمەندی و ئەخلاق. جیهانەکە بەردەوام خەونی پەوەدەبینێت و ناشتوانێت پشت لە دونیای نوێ بکات و دەشییەوێت بگەڕێتەوە بە دواوە. لەبیرکردنی ڕابردوو خودبوون ناسەڕێتەوە،

بەڕواى من خودبوون كاتێك دەستپێدەكات رابردوو وەرانكەيت و دونيايەكى نوێ دروستبكەيت، كە لەم دونيا نوێيەدا كەى بيينينەكان جياواز بن لە بينينى رابردوو. هيچ كاتێك بەرهەمهێنانى دونياى نوێ، كەتايى هاتن نييە بە خودبوون. هەر خودبوونێك تەواوى كەرەستە مەعريفييەكانى ببەستێتەوە بە حيكايەتەكانى رابردووەوە، ناتوانێت ئەستاى خۆى بناسێت. ئەستا ناسين و خولقاندنى داهاتوويەكى نوێ، پێويستى بە ئەستاخوێندنەوەيەكى نێك تەنها خەبەستنەوە حيكايەتەكانى بەرابردووە. واعيز كاتێك گوێگرەكان ئامۆژگارى دەكات بە رابردوو، دنيايان نادات لە رابردوودا بشوێن جەوهەر و پرسيارە گەورەكاندا بگەڕێن، دنيايندەدات وەك ئەو خەى لە جەوهەر و پرسيارە گەورەكان رزگاربكەن و، پێويستبن بە حيكايەتەكانەوە، ئەو حيكايەتانەى لە هەر گۆشە نيگايەكەوە لێيان بەوانيت دەخوێنەوە ناوسنووری روانينى دونيا لەرێگەى ئەخلاقى _ نەرسالارييەوە. واعيز پێويستى بەوەيە جەماوەر كەبكاتەوە بە ئامۆژگاريكردن، تا جەماوەر لەو دونيا سنووردارە غياب لە بيركردنەوەى خەيدا، فەزايەك دروستبكات پێبێت لە ژێژ بە خەى.

ديوەكى ديكە بە ئەم دوو تايپە، دەمامكەكانيانە. دوو تايپەكەى ناو دوو شوێنە جياوازەكە، دونيايەك دەمامكيان هەيە. دەمامكەكانيان بە خە خۆشەويستكردنە. كەسيان ئامادەنييە بە يەكجارى خەى يەكلايى بكاتەوە سەر بەكام دونيايە، دونياى نوێ، يان دونياى كۆن؟! واعيز بەشەكى زەرى ژيانى لەو فەزايەدا بەسەردەبات دونياى نوێ دروستيكردوە، بەشەكى زەرى كاتاكانى، كەرەستەكانى سەر بە دونياى نوێن، تەنها شوێنەكى سەر بە دونيا كۆنەكەيە، عەقڵ و بيينيەتى. ژيانى گەمارە دراوە بە دونياى نوێ و دەست و پێنجەى لەگەڵ نەرمدەكات و كەشەيكى نييە و پرسيارێكيشى بە دروست نابێت و ناشيەوێت دونيا نوێكە لە خەى بكاتە دەرەوە! رەواڵەتخوازيش لە رەواڵەتدا سەر بە دونياى نوێيە، بەڵام لە بەنە نەرتييەكان، لە كردە نەرتييەكان، لە زمانە ميللييەكە، لە تێگەيشتنە باوەكان، لەناو دونياى كۆندايە و، ئامادەش نييە تەواوى ئەم تێگەيشتنە نەريتيانە لە بيركردنەوەى خەى وەدەرنێت، گرنگ ئەوەيە هەركات پێويستيكرد دەمامكێك بخاتە سەر روخسارى و بە پێى ئەو پێويستييە خەى نمايش بكات.
لەم كەمە لەچونانەدا دەچينەوە سەر پرسيارەبنەڕەتييەكەى ئەم وتارە، ئايا ئەم دوو تايپە لە مرۆڤ دەتوانن كلتوور دروستبكەن؟ ئايا ئەم دوو تايپە گەر كەمێك وردتر لێيان بەوانين تەنها لە رەواڵەتدا لەيەك جيانين؟ دونياى نوێ لە ديدى ئەم دوو تايپەوە چ

جۆرێ دونیایەك بوو؟

بەگومان هیچ كام لەم دوو تایپە بەرهەمنەری كلتوور نین، ناشتوانن كلتوور بە باشی بناسن و جیهانەكەشیان جیهانێكە خزمەت بە كلتوور ناكات و لە دژەوەی كلتوورە. حیكایەتخوانی واعیز، رۆگوێشكەی لەناو نێریتە باوەكانی ئەفسانە و دینداییە. چیرۆكی نمایشكاریش رۆگوێشكەی لەناو رۆواڵەت و دیاردەگرایییدایە. لەكچونەكانیشیان بە جۆرێك نزیكە بەردەوام هەردوو تایپەكە پەویستیان بە دەمامك دەبەست، تا شوێنی خۆیان جێنەهێڵن و ببنە هەی گومانكردن و پرسیاردروستكردن لای جەماوەرەكەیان. دەخی وا دروستدەبەت واعیز هەمان كردەی نمایشكار دەكات. بۆنمونە: كاتێك واعیز دەیوەت كردەیەكی _خۆر ئەنجام بدات، دەیوەت بە چەندین رۆگەی شاشەی، رۆگەی زمانی میللی، كردەكەی نمایشبكات و پەخشی بكات بە ئاوەی_ئاویتر_ ئاگادارباەت لەی و جەماوەر لە خۆی كەبكاتەوە. هەرچەن نمایشكار پەویستی بەوەیە كردەكانی نمایشبكات تا حەشامات لە دەوری كەبنەوە، واعیزیش هەمان كردە ئەنجامدەداتەوە و مانایەكی تری دەداتە، بەڵام لە جەوهەردا نمایشە و نمایشكەی بە سودبینن لە نمایشكاری رۆواڵەتخواز وەرگرتووە.

دونیای نوێ لە دیدی ئەم دوو تایپەوە هەم دونیایەكی ترسناكە، هەم دونیایەكی پەچڕە. یەكەكیان لە دونیانوێیەكەدا بەشوێن چەژەكاندا دەگەڕێت، یەكەكیشان لەدەترسێت و چەژیشی لەدەبینێت. یەكەكیان دەیوەت لەناویدابەت و نەفرەتی لەبكات، ئاویتریان دەیوەت لەناویدا بەت و بەچەژ خۆی لەبیربكات. لەهەردوو تایبەكەدا، بەهەی لاوازی ئاستی زمان، بە هەی لاوازی ئاستی بینین، بەهەی لاوازی كردەی كەشفكردن جۆرێك لە كەمیدیای سەردەمی پیشاندەرێت. هەدوو لاش لە رووی رۆواڵەتییەوە هەندە دژی یەكن، لە رووبەروو بوونەوەكاندا هاواردەكەن و سوور و سنج دەبنەوە، بەڵام بەئاگا لەوەی لە ژێر وێستگەدا ئاوان یەكن و بەرهەمەكەشیان بەرهەمێك نییە، پرسیاری مەعریفی دروستبكات و ترس بخاتە سەر كلتوور.

لەم لەكچونانەی ئەم دوو تایپە دەستهێدگرین و دەچینەوە سەر دونیای نوێ، دونیای نوێ وەك شارستانییەتێكی نوێی مرۆڤ. لەم دونیایەدا شار گۆشەدەكات، فەزاكان زێر دەبن، بازار دەچێتە دەخەكی دیكە، ژیان ئاوگۆەی بەسەردا دەت، پەیوەندییەكانی مرۆڤ بەجۆرێك نزیك دەبنەوە سنووركە نامێنێت. لەم دونیا نوێیەدا، كە مرۆڤ بەرهەمیدەهێنێت، پەویستیمان بەم رستەیە هەیە. "لەو شوێنەی مرۆڤ خۆیست بوو، لەو شوێنەدا شارستانییەت دروستدەبەت.

سوقرات." مرۆڤ بە بۆاکانییەوە، بە ئایدیا و خۆن و جیاوازییەکانییەوە، بە هەموو کردەکانییەوە. ناکرێت مرۆڤ لە کردە و ئایدیاکانی دامەزین و رووتی بکەینەوە، ئەو جیاوازیانەی لە مرۆڤدا هەیە، جیاوازییەك نییەن تا رق لێبوونەوە دروستبکەن. گرنگ مرۆڤمان بە جیاوازییەکانەوە قبووڵبێت و خۆشبوێت. دونیای نوێ دونیای جیاوازییەکانە، دونیایەکە سیستەمی دەسەاتەکان هەوڵدەدەن ئەم جیاوازییانە بچووك بکەنەوە و سنووردارى بکەن، سیستەمە جیهانییەکە بە بازار دەگەرێت، گەرچی فەزایی ئازادی دروستدەکات، بەڵام ئەوە مرۆڤ دەتوانێت بەم پانتاییەدا کلتوورەکان ڕەنگڕێژ بکاتەوە. گەرچی سیستەمی دەسەاتەکان کار لەسەر کۆنترۆڵکردن دەکەن، بەڵام مەعریفە و پرسیاری مرۆڤ بەردەوام مەودای جیاوازییەکان گەورەتر دەکات.

لەم دونیانوێیەدا کە شارستانییەتەکان لە گۆشەکردندا، خۆشویستنی مرۆڤ، بناغەیەکە بە کلتووری نوێ. مرۆڤ وەك خۆی، بەبێ ئەو شوناسانەی سیستەمەکانی دەسەاتەکان پێیاندەدەن و بەبێ ئەو ئایدۆلۆژیانەی پێی بارگاوی دەکرێ. بە ئەوەی کلتوور و شارستانییەت پڕ پێبدرێت، ناسینی مرۆڤ یەکەم دەروازەیە بە پڕپێدان. ئەوەی پاش ناسین بەرماندەکەوێت خۆشویستنییەتی، ئەو خاڵە لە خۆشویستنی مرۆڤ (سوقرات) باسیدەکات، ئاماژەیەکە بە چوونە ناو شارستانییەت، شارستانییەتێك کلتووری جیاوازیی قبووڵکردنی تێدابێت. شارستانییەك بەبێ جیاوازی قبووڵکرنن، بەبێ بەرهەمهێنانی کلتوورەکی فرە ڕەنگ دروستنابێت. کاتێك مرۆڤ شارستانی دەبێت، خۆشویستی بە ئەویتری جیاواز لەخۆیدا بچێنێت. لەم چوارچێوەیەدا خۆشویستی مرۆڤ تەنها شارستانی بوونی ئەمەی مرۆڤ دەرناخات، بەڵکو کلتوورەکی نوێش دەتە ئاراوە ئەم کلتووره دادەماڵدرێت لە _سەینەوە، رق لێبوون، توندوتیژی_. بە ئەوەی لەم دونیا نوێیەدا جێگایەکمان هەبێت، ئەرکمانە لە مرۆڤ ناسین و لە خۆشویستی مرۆڤ و لە ئەویتر قبووڵکردنەوە دەست پێبکەین. گەر بە زمانێکی میللی، یان ڕواڵەتی سێیری دونیای نوێ و شارستانییەتی نوێ بکەین، وەك (بەختیار عەلی) دەڵێت: لەناو دەخی(جیهان نەبینی) دا دەمێنینەوە.

دونیای نوێ کەدەت، لەگەڵ خۆیدا مەعریفەی نوێ و فەرمی نوێ دەهێنێت، ڕەدکردنەوەی دونیای نوێ وەستگەیەك نابێت بە بەرگریکردن لە کلتوور، چونکە کلتوور سروشتێکی هەیە لەگەڵ دونیایی نوێدا خۆی دەگونجێنێت و لەو فەزا نوێیەدا کلتووری نوێ بەرهەم دەهێنێت. ئەشێت بوترێت لەناو فەزاکەماڵایەتییەکەی ئەمە، هەشتا ئەو

خۆشویستیی (سوقرات) باسیدکات بە مرۆڤ بوو جۆرە مەعریفەیە دروستنەبووە. خۆشویستی لە کۆمەڵگای ئەمە زیاتر بەستراوەتەوە بە دیدگا و ناسراویی و خزمایەتییەوە، نەبەرستراوەتەوە بە خودی مرۆڤ بەبێ هیچ کام لەو ناوانیشانانە، بەیە تا مرۆڤ وەك خۆی نەبێتە چەقی خۆشویستی و قبوڵکردن، کلتووریش ئاوگۆڕی جۆهەری بەسەردا نایات. واعیز و ڕواڵەتگەرا ناتوانن بنەوانی ئەم خۆشویستە دروستبکەن، چونکە هەردووکیان لە دۆخی بەرگریکردنکی بە بەرهەمدان. کردەی گۆڕینی کلتوور بە ڕووبەرکی فراوانتر، کردەیکی مەعریفیانەیە و دور لە واعیز و نمایشکاری ڕواڵەتییەوە. نامەوێت بچمە سەر کەی ڕووبەرکانی دیکە، چ لە ئەدەب، چ لە سیستەمی دەسەڵات، چ ڕووبەری کۆمەڵایەتی، کە پێ لەو جۆرە لە تێگەیشتن لای واعیز و لای نمایشکاری ڕواڵەتی هەیە. بەڵام لە هەموو حاڵەتکدا نە دونیای نوێ ترسناکە بە کلتوور، بەوجۆرەی واعیز باسیدکات، نە دونیای نوێ ئەو ڕواڵەتخوازییەیە نمایشکاری ڕواڵەتی پیشانماندەدات.

کۆتایی

[بەشی یەکەم ....]

[بەشی دووەم ....]

نەبەز گەران

بەختی ئابووری عیراق لەسای نەوتدا ... چالاك ئاغجەلەری

کەماری فیدرالی عیراق یەکێکە لەو ووڵاتانەی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست بە درێژبوونەوە لە تەمەنی دروست بوونیەوە زۆرترین کێشمەکێشیسیاسی و عسکری بەرکی گرتوە، ئەمش بەهۆی خەسڵەتی دروستکردنیەوە لە کاتکدا داڕژرانی ئەم ئایکۆنە سیاسیە لە ناوچەکەداهێندەی لە هەوڵی پاراستنی بەرژەوەندیکانی خیاندا ئەم نەخشە سیاسییەیان

کردە پەویستیەک بە هەرچی گەیشتن بە مەرامە ئابوریەکانیان،زۆر کەمتر هەوڵستیان لەسەر داهاتویی جیوپۆلیتیکی و جیوسیاسی ئایکۆنەکە کردەوە، هەر بۆیە نا جەگیری ڕەوشی سیاسی هەردەمەتکە ئاسا ئامادەیی بۆرچاوی هەبووە و دڵشیبەت بە سبەی ڕۆژی ئەم ووڵاتە، جەنگ و گۆرزیەی سیاسیەکان لە پشتەوەی هەر گریمانچاوەڕوانکراوەکان، دکرێت کۆتایی پڕۆگرافی پردکتەکان(پێشبینی) لە سوچێکدا چەند ووشەیەک بچێتە نێو کاتگۆری بوژانەوەی ئابوریئەم ووڵاتەوە.
ئەوەی من لێرەدا مەبەستمە وەستانە لەسەر ئەو چەند ووشەیە لە پەیوەندە بە ئابووری عێراق بە ئەمساڵ (٢٠١٩)، کە تاچەند ئەم ووڵاتچانسی ئابووری یاوەری دەبێت لەماوە گەشەی ئابووری

لە چوارچێوەی ئابووری جیهاندا. پێشبینیەکان بە گەشەی ئابووری جیهان فرە هێندە ، دیارە بە پشت بەستن بە ووداوە ئابووری وسیاسیەکانی ساڵی ٢٠١٨شەڕەکارانی ئابوریناس پێشبینیەکانیان بە جۆرێک ئەرێنیە بەهێندەی ئەوەی قسەیەک لەسەر هەڵئاوسانەکەیبکرێت، هەرچەندە گریمانەی داووخانی ئابووری هەمیشە وەکو دەرگایەکی دانەدخراو بەجێدەهێن بە میس پێسیە نەخوازراوەکان.

بە گشتانەوە بە گەشەی ئابووری عێراق لە ساڵی ٢٠١٩دا ، بەجۆرێک کە داهاتی نەوت بەبڕی سەقامگیری و بە پێوە وەستانی ووڵاتەکەدیاری دەکات ، لە کاتیکدا نەوتی ئەم جوگرافیا سیاسیە لەسەدا ١٠ی هەموو جیهان پێکدەهێنێت. هەروەها پڕدکتەکان چاوەڕوانی هەڵکشانیەک بەمیل نەوتی خاو بە ٧٠ دۆلار دخەمێنن، ئەمەش بە هۆکاری کەمکردنەوەی ئاساتی بڕەهەم هێنانی نەوت ووڵاتانی ئۆپیک لە مانگی١٢ی ٢٠١٨ ووڵاتانی ئەندام لە ڤیەنا بڕی کەمکردنەوەی نەوتیان بە ١٢٠٠٠٠٠ لە ڕۆژێکدا بڕیاردا کە بە جۆرێک نرخی نەوت بڕەوهەڵکشان دەبات، هاوکات سزاکانی سەر ئێران لەلایەن ئەمریکاوە جووڵە بەم بڕزبوونەوەیە دکات ، بەدوای ئەمدا بڕیاردا کەمکردنەوەیناردنی نەوتی سعودیە بە ڕۆژی ٤٠٠٠٠٠بەرمیل لە ڕۆژیکدا لە هەمان مانگدا و ئەم مانگش ٤٠٠٠٠٠ تری کەمکردوە ، کەی٨٠٠٠٠٠ بەرمیل بوستێکی بەهێز بە بڕزبوونەوەی نرخی نەوت کە سعودیە چاوی بیوتە ٨٠دۆلار بە هەر بەرمیلێک تاوەکو کۆتاییساڵی ٢٠١٩.

ووڵاتی عێراق جیاواز هەکارەکانی بڕزبوونەوەی نرخی نەوت هاوکات لەلایەن ئەمریکاوە چۆتە ڕیزی ئەو ووڵاتانەوە کە تاوەکو مانگیپێنج ئازادە لە مامەڵەکردنی ئابووری لەگەڵ ئێراندا، بە خێی ئێران یەکەم

ووتاتە کە زەرترین ئاوگۆی ئابوری هەیە لەگەڵ عیراقدا.هەکارەکی دی کە پشتیوانی بەختی بوژانەوەی ووتاتکەیە ئەویش کۆتایی هاتنی شەڕی داعش و گەڕانەوەی ئارامی بە شەوەک لە شەوکانهەروەها ئەگەری دروست بوونی کابینەکەی عادل عبدولمەهدی بە بە کەشە هەنگاوەکی ئەرێنی تر لە بوژانەوەی ئابوری ووتاتکە، دواخایش دەزینەی میکانیزمەک بە شل بوونەوەی بەستەکی نەوان هەرێمی کوردستان و دەوڵەتی فیدراڵ هەکارەکی تر دەبەت بە ئاراستەیسەقامگیری ووڵات .

بە شەوکی گشتی ئەم خاڵانەی لەسەری هەڵوەستەم کرد و هاوکات پەیوەندیە سیاسی دیبلۆماسیەکان بە ووڵاتانی ناوچەکە و دونیا ئەکرێتعەراق بە گشتی چاوەڕوانی بەختەکی باشی لەبکرێت بە بەدەستهێنانی ئابوریەکی گەش و تەکمەل تر لە ساڵی ٢٠١٩دا.

ئەپەرتی: چنار و هەمن ... نوسینی: عەلی حەمەشید بەرزنجی

ئه و دوو منداله ي كه له زستاني سالي 1992 دا و له رۆژي 7/1 دا كيانيان بەخشي و بوون به سونبولي به روه رده و زانست لة شارۆچكه ي سيد صادق

منداڵان پەکەوە خەریکی یاریی کردنن لەسەر شانەکە.
دارا:هاوڕێیان دەزانن خوێندن چرای ژیانە و ڕێگەی تاریکمان بە ڕووناک دەکاتەوە.
شێن:ئاستە ئەوتا ئەمش بەخشیەوە دەچین بە قوتابخانە و دەخوێنین.
سەوز:منیش ئەستا لە باخچەم حەزدەکەم وەکو ئەو بچمە قوتابخانە.
شێن: باشە باخچەکەی ئەوە ناوی چییە؟

سەوز:

باخچەکەمان ڕەنگینە

هـــر قاقـاو پـکـنینـ
خـشـ و جـــوانـ و رازاوـ
باخچـی (هـمن)ی ناوـ
سـوـ: ئـی قوتابخانـکـی ئـوـ ناوی چیـ؟
شـن: قوتابخانـکـم
ناسراو و دیارـ
هـمـــوو بیزانن
نـــاوی (چنارـ)

کـرس:

قوتابـــــخانـی چنـــار و
باخچـ جوانـکـــی هـمن
دوو جـگـی ناو ئـم شارـن
بـ پـروـردـ و بـ خـوـندن
منداـــک: خـزگـ دـمزانی بـچی کـ ناوی (چنار و هـمن) دـهـنین بـــاوکم و دایکـــم بـــدـنگیـیـک دایـــان دـگرـــت و هـناســـیـک هـــدـکـشن..چونکـ لانـی خـــوشکم لـ بـــاخچـی هـمنـ و منیـــش لـ قوتابخانـی چنارم.
دارا: منیش ئـو ـــژـ لـ مامـستا جـمالم پرسی ئـویش دوای ئـوـی کـ تـماشایـکی کردم وتی گوـــکـم چیرـکـکی دوور و درـژی هـیـ ،ـــژـک بـ تـ و هاوـــکانیشتی دـگـــمـوـ.
شـن: ئـی بـی نـگـــانـوـ؟
دارا: با …بـی گـــاینـوـ؟
(لـرـدا چـند کـسـکی تر ئـگـر گـورـش بن باشترـ دـردـکـون و نمایش دـست پـدـکاتـوـ.)

یـکـم:

شاری جوانی سید ـادق …… .شارـکـ لـم هـــرـمـ
خـش و دـگیرـ و ئـازیز……..خـــشـویستـ لای ئـمـ
دووـم:
شـــاری ـازاوـی شـم و ….شاری وـلی دـوانـ
لـ جـرگـی شارـزووراـــوا ئـستا ئاوـدانـ

سـیـم:

سـاـانـک بوو ئـم شارـــمـنزـگـی ئاوارـ بوو
کـ دوژمن دـری دـکرد……میوانی ئـم شـارـ بوو

چوارەم:

لە ســـــاڵی نەوە و دووداو...کەمێک میوان هاتن
لەناو شار و چوار دەوری...نیشتەجێ بوون دانیشتن

پێنجەم:

ساڵی نەهامەتی و مەرگ...ساڵی کێوی کوردان
نابێت لەبیری بکـــــەین...هەتا ماوین لە ژیان

یەکەم:

زستانێکی ســـەخت بوو...بەفر و باران دەباری
لەگەڵ ئەوەش نەبوونی...خەی کردبوو بە دیاری
دووەم:
کەمێک کەسی دەســـــەز...وەک ئەرکی نیشتمانی
بوون بە مامۆستا و خەمخۆر...بە شـــــار و مندالانی
سێیەم:
تا ئەلفوبێی خوێندن و ...خۆشویستی کوردستان
فێری منداڵان بکـــــەن...تا سەرکەون لە ژیان
چوارەم:
بە زانســـت و زانیاری.....منداڵانیان گەش دەکرد
بە ئەوەی کە گەورە بوون ...دەستەز بن بە گەلی کورد

پێنجەم:

هەژێکی ســـەرماو بەفر...منداڵان هـــــاتنە دەر
قوتابخانەیان جەهەشت..هەگەی ماڵیان گرتەبەر
دوای ماوەیەک منداڵان..کەســـیان نەمان لەو ناوە
تەنها چـــــنار و هەمن ..مابـــــوون بەناو هەگاوە
بەفر و سەرما هەگربوون...کە ئەو خوشک و برایە
بگەنەوە مـــــــاڵەوە...بە ناو بـــــاوەشی دایە

یەکەم:

چناری لەو بە خەندە و... هەمنی جوان و هەح سووک
دوو منداڵ بوون ئاوارە.....نەشمیلە و ژیر و بچووک
چنار زانی کـــــە هەمن... تەواو لە گە کـــــەوتووە
هەزی هیچ تیا نەماوە و...پێنجەی جوانی سە بووە
باوەش پێداکـــــردوو...دەستیشی کرد بە گریـــــان

بگەردیان تکـــەی.. ..بەفرەکە کرد هەردووکیان
دووەم:
وا ئیترلـــــــــو ئاژەو...ناوی چـــــــــنار و هەمن
بوون بە سونبولکی جوان..بە زانســـــــت و بە خوەندن
وەک دوو پەپولەی رەح سووک...شەنگ و نەشمیلە و نازدار
ناویان وەکو ئەســـــــتێرە...دیارە لە ئاسمانی شـــــار

سێیەم:

ئەستا لە دەروازەی شـــار...بە ئـــەم دوو پەپولەیە
تا هەمیشـــــە لە یاد بن..پەیکـەری ئەوان هـــەیە
تا هەمـــوو کەس بیزانێت...کـــــەوا چـــنار و هەمن
دوو مـنداڵی شـــــهیدن...لەســـەی زانســت و خوەندن
قوتابخـــــانەی چنار و... باخچە جوانەکەی هەمن
دوو جەگەی ناو ئەم شارەن...بە پەروەردە و بە خوەندن
کەرس(کەمـــــک منـداڵی باخچە دەر دەکەون و پەکەوە ئەم گەرانیە
دەـــن و لەسەر پارچە کارتەنک نوسراوە (باخچەی منداڵانی هەمن)
:(.
ژیکـــە و بچکەلانەین.....خونچەی ئەم باحچە جوانەین
دە پە لە هیوای مەزن .....هاتووین بە باخچـــەی هەمن
دادە و مامەستاکانی..... زەر بـــە نـــــەرم و نیانی
ئەمەی بچوک دەدوەنن.....بەســـــــــز دەمان لاوەنن
چیرەک و ئامەژگـاری..... هەنراوەی خەش ،زانیـــــاری
دیاری دەستی ئەوانن..... بە ئەمەی ژیـــــر و جـــــوانن
کەرس(کەمـــــک قوتـابی دەردەکەون و لەســەر پـارچە کـارتەنک
نوسراوە(قوتابخانەی چنار) و ئەم گەرانیە دەـــن):
ئەمـــەی منداڵ قـــــوتابی.....قوتابخـــــانەی چنـارین
هەمـــوو هاتووین بە خوەندن.....چـالاک و وریا دیـــــارین
هـــەوڵ و تەکەشـــانی زەر.....دەکەینە کـار و پیشـــــە
تا ئاســەمان گەش دیاربە و.....سـەرکەوتووبین هەمیشـــە
مامەستاکـــانمان هەمـــوو.....دەسەزمـــانن بە خـــوەندن
ئەنیشـــــاندەری ئەمـــەن.....بەرەو لوتکەی سەرکـــەوتن
رەزی مامەســـتاکانمـــان.....لەئەســـتەی هـــەموواندایە
خەشـــەویست و خەمخـەرن.....هەروەکـــــو بابـــە و دایە
بەـــن دەدەین کە نـــەدەین.....بخوەنین ژیـــروچـــــالاک
هەتا لە پاشـــــــەڕۆژدا.....سوودمەند بین بە گەل و خاک
ئەستاش لە ســـایەی ئاڵای.....شەنگی ئەم کوردســـــتانە

هەڤهاتن لە پەناو دەستکەوتنی ئیقامە … ئامادەکردنی: هێژار

ئاژانسی هەواڵی ئەی بی سی نیوز باوێکردەوە کچێکی تەمەن هەژدە ساڵی بەهۆگەز سعودی ووڵاتەکەی خۆی بەجێ هێشتووە و بە گەشتێك ڕووی لە تایلەند کردووە و هەوێداوە بچێتە ئوسترالیا بەمەبەستی وەرگرتنی مافی پەنابەرێتی لەو ووڵاتە.
ئەو کچە کە ناوی (ڕەهف ئەلقنون) لەپاش گەیشتنی بە فڕۆکەخانەی بانکۆکی نێودەوڵەتی خۆی دەخاتە ژووڕکەوە لەو فڕۆکەخانەیە و داوا دەکات کە نوێنەری کۆمیسیۆنی باڵای پەنابەرانی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان ببینێت و بە ووتەی خۆی کە لە گرتەیەکی ڤیدیۆیدا باوێکردوەتەوە ، داوای ئیقامە دەکات.

لەپاش ئەوەی نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان دەبینێت و زامنی ئەوە دەکات کە دیپۆرتی سعودیە ناکرێتەوە، لە ئێستادا لە بنکەیەکی تایبەت بە کۆچی تایلەندە.
لەپاش باوبوونەوەی هەواڵی هەڵهاتنی ئەو کچە لە سعودیەوە، چالاکانی کۆمەڵگای مەدەنی لە ئوسترالیا داوا لە حکومەتی ئوسترالیا دەکەن بە زووترین کات هاوکاری ئەو کچە بکەن بەمەبەتسی وەرگرتنی مافی پەنابەرێتی لە ئوسترالیا.

هەرچەندە تا ئێستا حکومەتی ئوسترالیا هیچ لێدوانێکی نەداوە لەبارەی کەیسی ئەو کچەوە و ئوسترالیا سیاسەتێکی زۆر توند لە بەرامبەر کۆچبەرانی نایاسایی پیادە دەکات بە تایبەت لە بەرامبەر کۆچبەرانی دەریایی قاچاخ بەجۆرێك هەر کەسێك بیەوێت بە قاچاخ و بە بەلەم ڕوو لە ئوسترالیا بکات دەستگیر دەکرێت و ڕەوانەی ئەو ووڵاتە دەکرێتەوە کە هەوڵی داوە لێوەی بچێت بۆ ئوسترالیا، بەڵام بە ووتەی ئەندام پەرلەمانێکی ئوسترالیا لەسەر لیستی سەوزەکان دەکرێت دژکۆمۆنتێکی گەشتکردنی بەپەلە بۆ ئەو کچە دەربکرێت بۆ ئەوەی خۆی بگەیەنێتە ئوسترالیا.

کەشەر … ئیقان باخی

من کەشەرم
من کەشەرم
پەرم رەنگاو رەنگ
زەر خەم ئەنوێنم
ناو چاوم زەردە
تواناشم زەرە
لە پێش برکەدام
لەگەڵ ئەو خەرە
بە دەنگی قووو قووووم
نەشئە ئەنوێنم
لەخەو بەیانیان
هەڵتانەسێنم
زەر جار بە قاچم
نەمام ئەروێنم
لەکاتی ڕەشتن
سەر ئەلەقێنم
من پەلەوەری باشوو دە پاکم
تەمەڵ نیم هەردەم
چوست و چالاکم
ڕووەک خواردنمە
ئەژیم تەندروست
ئەو کەسەی پێش خەر
چالاک دەرکەوە
بەری بەیانی
وەک من خۆشەوە
چونکە بەدەنگم
کەتای دە شەو
خەش حاڵەو خەرا
هەڵدەستە لە خەو
هەنراوە بە منداڵان

گۆڤاری کۆلۆن ژمارە 5

عیسا لـــە ئاسمان مەهدیی لەناو بیر
ئیشمان شلۆقـە یـــــــــــــــاران چ تەدبیر
نــە ئــەو دڵتە خوار نە ئــەم دڵتە دەر
دەجاڵیش زۆرن گشتی سواری کەر
مەلای گەورە

_____

هەخنە و لێکۆڵینەوە:

– ئەدەبی قەڕاج لە ئینگلیزییەوە: شەوقی حوسێن مەقسوود

– یادێک بۆ سیمۆن دە بۆڤوار/ نووسەر، فەمینیست و فەیلەسووفی سەرکەش/ ن: هەیار شەریف، لە فارسییەوە: شیتاڵ عەبدولعەزیز

– بۆگۆی "مەرگی" نووسەر لە هوانگی بارت و فوکۆدا/ فاتح سەعیدی

– تەماس مان: نووسەرێك لە نێوان ئەدەب و فەلسەفە/ کامەران عەزیز

– ئاوەدانەوەیەک بۆ بۆوەندیی نێوان کۆمەناسیی و ئەدەب؛ شیکردنەوەیەکی تیۆریی- بەشی یەکەم/ کاروان محەممەد عەزیز

مەلەفی چیرۆك: چیرۆکی چیرۆکنووسانی ڕۆژهەاتی کوردستان.

– چاوخشاندنێکی خێرا بەسەر ڕەوتی چیرۆکنووسیی ڕۆژهەاتی کوردستان/ کاوان محەممەدپوور

– زۆین/ موحسین سوبحانی

– ئاو و ئاگر/ شەرمین ساڵحی

– گوناهی خەیاڵ/ ڕەزا فرووغی

– ڕەجەن/ مریەم قازی

– پەمەیی نا سوور/ فەرهاد ساڵحی فەر

– ژوانی من/ سمکۆ قادری

– پەروەر/ خەبات ڕەسوولی

– دوو جیرکی حسێین مورتەزاییان ئابکۆنار لەگەڵ یادداشتێك/ (تانک، گوڵاوی فەرەنسیی و هەزار پێش دەربارەی گوڵشیریی) بۆ کوردیی ناوین: سوورەن ئیبراهیم

***

مەلەفی شیعر: نەوەی بیت.

– نەوەی بیت: نەوەی قەیرانکانی ئەمریکا/ ئازاد حەمە شەریف

– نەوەی بیتی ئەمریکیی.. بە تووڕەیی هاتنە نێو جیهان و گاڵتەیان بە هەمووان کرد/ عەبدوللەتیف ویراری، لە عارەبییەوە: هەشید مەحموود

– تکایە گەورەم، ئالەن گینزبێرگ و وجانێک لە سەر "نەوەی بیت"/ ئەرسەلان جەمیی

– ئەمریکا/ ئالەن گینزبێرگ، لە ئینگلیزییەوە: هەشید مەحموود

– هەنراوەی یەکەم/ پیتر ئەرلەڤسکی، لە ئینگلیزییەوە: چیا

– هەندێک لە "هایکۆ"یەکانی ئالەن گینزبێرگ/ لە ئینگلیزییەوە: ژیار ئەسوەد

– واین لەڕ/ ناس و دامیان ماڵیی, لە ئینگلیزییەوە: گەران عەبدوڵا

***

دەقی شانۆ:

– شەنگۆ و پەنگۆ/ چەتێ زەدە (چەتن ئەرەل)

– مەرگی شازادە بچکۆلەکە/ شوان کەریم

– 48 خولەك/ عەلی سەرباز

شێوەکاریی: مەلەفی مەدحەت کاکەیی.

– ژیان و تایبەتمەندی مەدحەت کاکەیی.

– مەدحەت کاکەیی؛ لە نەوای هۆکارییەوە بۆ خەوتگەی ڕۆشنایی ڕەنگەکان/ هەندرێن

– ڕەنگڕژکردنی ڕەگەکەی بڕۆ وونەکیی/ ئاڵی گرانات، لە ئینگلیزییەوە: گۆرانیی

– لە هونەر و ئەدەبدا سایکۆلۆژیا ئافرێنەری هەرتشت، تشتێک لێوانێش شێوەکاریی لەلای مەدحەت کاکەیی/ خەلیل سەلیم

– مەدحەت کاکەیی و جوارگۆشەی ڕەش/ دانیال بیرنبووم، لە ئینگلیزییەوە: شکۆفە ئەحمەد

– گرینگی تێخنە لەلای مەدحەت کاکەیی/ زریان جەلال سلێمان

– تایبەتمەندی مەدحەت/ ئەدۆنیس، لە عارەبییەوە: عەلا ڕەمزان

– سەرنج و تێبینیی بۆ ناردنی بابەت بۆ گۆڤاری کەلێن